

C Petri pētarci syderati cōstructionis
ars nouiter aedita: per Ferdinandū de
santāder: artiū ⁊ sacrae theologiae ba
chalarīū correcta: eiusdemq; ferdinan
di ars memoriae putilis: ad reuerēduz
ac obseruanduz dñm Franciscū alua
rez çapata academiae toletanae scola
sticū foeliciter incipitur.



Rarissimorum sententia

philosophorū q; grāmaticā faculta
tē philosophiae sermocionale (cū de
sermone determinet) manifestissime
subordinat. Triplīcēq; sermonem.
verum ⁊ falsum. ornatum ⁊ inornatū.
congruū ⁊ incongruū insinuat.

De illa (cuius obiectū est congruus/vel incōgruus sermo:
circa quē totius grāmaticae cognitio versatur) diferenduz
dignū duximus. In hac enim adipiscēda omnia prope tem
pora cōsumimus. gymnasia tocies terimus: tot oratorum
poetarūq; volumina indagamus. Ego vero cōscripte pa
ter huic almo dñorum cōuentui tuaeq; laudandae acade
miae inserviēdi percupidus: ex quo caepi subiecti grāma
ticalis media docere: nunq; cogitare cessauī: in quo potissi
mum (nī falleris) tibi gratissimus efficerer. Venitq; in mē
tem quantū nostri temporis homines gaudeant breuitate:
quantum prolixitatis fastidium reformident: quantumq;
necessitatis hac in scientia ordinis constructio omnibus im

ponat. Quñ igitur doctorum inuictissime princeps: quadã
morus pietate acrius mecum reputarem: an vspiam apud
auctores reperirentur huius ordinis praecepta. quibus a-
dolescentibus nostris facilis via parari possit. eosq; (si ad-
huc bene memini) vacuos reperirem: occurrit imprimis il-
la prior edicio mei disertissimi magistri ac totius hispaniae
lucis nebrissensis antonii: vbi totis scrutans viribus inue-
stigata quedam tanq; in fonte pegaseo nactus suz. ex qua
petri pentarci syderati praesens constructionis ars in lucẽ
deuenit: mihiq; illam diligentissime totis viribus sequenti
modo (vt tuo corã iudicio examinatio patebit) corrigẽ dia-
nimus affuit. tum vt quedam non superflua quedam nõ di-
minuta (ad omnium utilitatem) compilatiue medium ha-
berẽt. tum vt petri pentarci praecibus humiliter satisfacere-
rem. Huius autem laboris hercle non ambiciosa volup-
tas: non lucri cupiditas: sed tibi iocundissime seruiendi vo-
luntas audaciam contulit. hasq; meae elucubrationis pri-
micias tuae sapientiae altissimae feruenter dedicaui. Cui
si intellerero studia mea fore iucunda: polliceor me aliud
agressurum: quod sit et intellectus mei viribus / 7 tua aucto-
ritate magis dignum.

Adale.

Incipit constructionis ars.



Arca constructionis ordinem: quae nihil est aliud quā plurimarum partium vel orationum contextura: quattuor notanda sunt. Diuisio orationum. Ordinatio partium. Regimen casuum. Clausularū pausa. Duo vero prima necessarii sunt.

Caput. 1.

Diuisio orationum fit per verba, nam quot verba vel verbalia in vnius sententiæ clausula: tot orationes finitae vel infinitae diuidendae sunt. Cōstat autē ois oratio ad minus ex vna parte. s. ex solo verbo, vt amatur: ad sumū vero ex quinque principalibus vno verbo p̄dominanti: sine quo esse non potest: et quattuor eius comitibus impedimēto, supposito, aduerbio, appposito, liberis vel geminatis. Cōstat praeterea ex alijs casibus determinatiuis, qui sunt ipsarū partium (verbis digitis) seruitores. Itē cōstat ex alijs dictionibus adiutricibus ipsis quas adiuuant seruiētibus. Statq; semper haec dicitio seruiens apud eū cui seruit. Quae cū pro soluto ordine postponēda sit: sepe tamen anteposita vel interposita per elegantiam inuenitur. Omnis enim dicitio alteri postponenda: per elegantiam p̄ponitur illi: geminatae vero interponitur. Ut dei templū: vel sacrum dei templū. Eodem quoq; modo appositū supposito: et aduerbiū verbo p̄ponitur, sicut et substantiū adiectiuo, itaq; omne imperfectius praepōnitur perfectiori.

Oratio autē est duplex. Finita quae fit ex verbo finito, vt ego amo. Infinita quae fit ex verbo infinito: vel descendēti vt me amare: te ducere. Habetur tamē oratio infinita pro supposito vel appposito orōis finitae: quāq; etiā alteri infinitae.

Orationis finitae octo cōstructiones vel clausulae inueniuntur: quae ex verbo omnes finito fiunt. Simplex composita, defectiua, suspensa, intertextā, fortis, dyasirtica, natu-

ralis. ¶ Simplex constructio est illa q̄ digitorum simpliciter aut geminate (verso digito) cum determinatiuis vel genitiuis possessionis/ vel expositiuis: indeclinabilibus dictionibus cum quoddam verbo finito dominos occupat. ¶ Nota. omnes quinqz partes posse geminari. impedimentum. suppositum. verbum. aduerbium. appositum.

¶ Composita constructio est illa q̄ fit ex duabus vel pluribus orationibus vnica tamen finita ⁊ reliqua/ vel reliqs infinitis: interponiturqz sepiissime altera alteri. in qua praeponere finitā infinitae debes. ¶ Nota q̄ absolutus ablatiuus ante vel post: omnibus p̄ponitur. vt iusta sex. qui iā per ac̄peracta. Jam lucis orto sidere. ¶ Nota infinitam posse praecedere finitam. si descendens eius sit in casu non obliquo: nec futuri temporis. vt Litera tu patule recubans. ¶ Ultimo nota: infinitae orationes si sint similes: prout veniunt ordinantur successiue: si dissimiles: secundū licentiozē sen. ē. ciā: vel secundū ordinē descendētium. Et pater de oscin⁹ adesse te: nobis canentibus.

¶ Defectiua constructio est illa in qua deficit verbū manente supposito: vel suppositū manente verbo. aut substantiuū manente adiectiuo. aut genitiuo manente: nomen vnde regatur deficit: vel occurrentibus absolutis nichil suppleri opus est.

¶ Suspensa constructio est illa q̄ suspensam sententiā incipit. cū prout impedimento responsiuo vel relatiuo non interrogando subsequitur alia sine coniunctione: qua sententia ipsa quiescit.

¶ Cōstruēdo dimitte impeditā vel suspensaz/ atqz omnes q̄ sibi ligatae sequuntur: cū coniunctione / aut cū q̄s vel q̄ Incipiens primo a quietā: q̄ absolute incipit sine coniunctione cū omnibus suis coniunctis. vt apud vergiliū. Quid faciat loetas segetes: hinc canere omicenas. ¶ Quia vltima oratione incipies.

¶ Intertexta cōstructio est illa q̄ in duo segmenta diuisa ē: altera interposita cōstructione. Fitqz frequens. hoc modo.

Cum incipit discurrere: maxime per quasdam dictiones ap-
positas vel obliquas: priusq̄ deueniatur ad verbum: inter-
ponitur alia constructio incipiens ab impedimento rela-
tuo / et quandoq̄ a coniunctione. tunc ergo dimittenda est
tota illa constructio q̄ interponitur: siue simplex sit; siue cō-
posita: siue forte intertextā, vel euz alijs orationibus per cō-
iunctionem ligata, atq̄ omnibus simul cum parentesi di-
missis: inuenies illius finem cuius praemisisti segmentuz.
quod totum simul coniunctum: constructionem creat inte-
gram, quas expones imprimis. deinde vero constructionē
clausam parētesi, qualis illa. *Dij coeptis*, vbi interponitur:
nam vos mutastis et illas, et subsequitur aspirate incis. *Et il-
la*, primo dierum omnium, vbi interponitur quo mūdus ex-
tat cōditus, et, et subsequitur: pulsus procul torporibus sur-
gamus omnes ocius. *Nota* q̄ si bis intertextatur eadem cō-
structio priusq̄ finitur: ita q̄ in tria segmēta diuisa sit, pau-
ciores partes habens interpositarum cum suo antecedēti
debet imprimis ordinari, deinde relique ordine supradicto
Hoc igitur casu excepto, omnis oratio impedita relatiuo et
maxime quis vel qui, eoq̄ praecipue in obliquo posito: sem-
per caeteris postponi desiderat, praeterq̄ si relique proce-
dant in longissimam sententiam subsequentem, qualis est
illa terencij prima cena andriae. *Interea* inter mulieres
quae ibi aderant: forte vnā aspicio adolescentulam / forma
et vultu adeo modesto vt nichil supra. *Nota* q̄ sunt aliqua
impedimenta quae potius respōsiua q̄ relatiua absoluta
appellari debent, qualia sunt multa / sed praecipue haec sex, q̄,
q̄, quoniam, vt, ac si, dum, quorum antecedentes dictiones
etiam absolute sunt, quae omnia intertextas plerumq̄ ora-
tiones faciunt. *Quid* quid enim praepōnitur impedimento
relatiuo vel respōsiuo sententiam incipiēs: segmentum se-
pe subsequentis orationis est, itaq̄ intertextam putari ne-
cesse est, nisi dicitio praecedat apposita vel obliqua, vt regē
cui omnia viuunt: venite adoremus, ex eo q̄ me negaueris

non te delebo. q̄ si rectus tantum / vel obliquus pro recto p̄cedat: non opus est tanq̄ intertextam ordinari. vt ille ego qui quōdam. primo aeneidos. ibidem. urbem quam statuo vestra est. Sed aduertendum est. ne quod praecedit impedimentum seruiat eidem verbo cui seruit impedimentum. quod aliquando fit. vt mibi si credis: aliter ne facias. tunc non erit intertextata: sed totum simul vna oratio.

¶ Fortis cōstructio est illa quae casum praepōnit obliquū: quū impedimentum non sit: virtute sui relatiui quod in eadem oratione supponitur. vt isti seruit soror sua. praetiosa in conspectu domini. benedicite domino: omnes angeli ei? Nota q̄ dominus antecedētis & si obliqui: domui relatiui sui praepōni debet in pollice. simili quoq; modo antecedēs absolutum p̄cedere debet suum responsiuū. vt ex eo q̄ legit. propterea q̄ scribit: ob id quis mendicat: ad ipsum quoniam am eget: sic vt erat: a deo: vel intantum: vt currat: ante vel prius q̄ studeat. &c. Notandum est q̄ antecedens impedimenti relatiui vel responsiui semper est alterius orationis segmentum. domus tamen alterius orationis appōsita cui oratio sequens vt pote antecedenti respondet: ita vltimo loco ordinari bebet: q̄ impedimentum potius orationis respondentis q̄ praecedentis appōsitum videatur. vt cuius opera facis: eius tu filius appellaris a domino. sic tu nos visita vti te colimus. Animaduertendum est in omni impedimento relatiuo: non interrogando: subintelligi suum proprium antecedens: licet non exprimatur. vt talis in qualis. tantus in quantus. totus in quotus. tot in quot. totidem in quotidem &c. Item in quis vel qui simplici primae personae subintelligi ego & nos. in secundae tu vel vos. in tertiae ille vel aliquis. vel is / ea / id. Item illic in vbi. illinc in vnde. illuc in quo. illac in qua. Estq; semper huiuscemodi antecedens segmentum orationis coniunctae. vt qui currit mouetur. s. ille. quem terra pontus. s. illum.

Construſtione ſiue amphibologica eſt illa quae duobus ſenſibus exponi poteſt. Nota q̄ magis vicio q̄ peccat̄ riciae hec conſtruſtio attribuitur. quia in tali intencio aucto- ris ad eius expoſitionem neceſſaria eſt. tum propter partiũ equiuocationem. vt venus eſt mala malis. tum propter ap- poſiti & ſuppoſiti ſimilitudinem. vt puto pyrrhus romanos vincere poſſe. quae a diuo hieronimo in pſalmo (in couertēdo dominus) tanq̄ vicioſa expellitur.

Naturalis conſtruſtio eſt illa: quae poſtponendam ora- tionem praepoſit. ſcilicet. infinitam. ſuſpenſam. & interpo- ſitam: quae naturaliter poſtponēdae fuiſſent. ſed vir tute an- tecedentium praepoſitur. Ea enim praepoſitur quae ha- bet antecedens: & ea poſtponitur quae habet relatiuũ. qua- lis eſt illa. omnem palmitem in me non ferentem fructum: tollet eum. in qua vel ſimili interpoſita & ordinamus impri- mis cum ſuo antecedenti. vnde nota q̄ omnis oratio impe- dita relatiuo licet poſtponenda fuiſſet: praepoſiti tamen po- teſt cum ſuo antecedenti pro impedimento illi praepoſito: quod tunc maxime fit: cum antecedens eſt in caſu non obli- quo. Sunt qui dicant illa relatiua abundare: quod ſi ita eſt nota eſt ordinatio partium. Relatiua quae aliquando ha- bundare videntur ſunt hec. is/ea/id. idem/eadem. idē/ dic- tus vel predictus vel ſupradictus. nominatus vel praeno- minatus: perfectus perfecta perfectum. nōnunq̄ ille illa illud/ & ſimilia.

Caput ſecundum.

Impedimentum collocatur in police: quod eſt quincuplex. Vocatiuus. pars indeclinabilis. negatiuum. interro- gatiuum. relatiuum. Vocatiuus vim incipiēdi ſemper ha- bet. Pars indeclinabilis videlicet interiectio cum caſu il- lo cui ſeruit ponitur. vt heu me miſer. ve tibi. proh deũ fidē curas hominum. Coniuuctio. vt q̄. cum. dum. quando.

quia. quoniam. ergo. nec. neq3. &c. Et aduerbia quae non sunt in annulari digito hac in parte collocantur. vt profecto. maxime &c. Item dictiones adiutrices non ponuntur nisi simul cum adiutis dictionibus. adde nil. neq3. nichil. nec haut. minime. quando ponuntur pro non.

Negatiua. vt nemo. nil. nichil. nullus. nulla. ten⁹. nusq3.
Interrogatiua vt qualis. quantus. quotus. quot. quotuplex. quoruplum. quoteni. quotanis. quociens. quamobrem quapropter. quare. cur. qualiter. num. ne. nunquid. quidni. vnde. vbi. quo. qua. quorsum. adde quis vel qui simplex. vt quis tu es? & si vis eius composita a. q. incipientia. vt quecuq3 potes facito. Nomina quoq3 vnde genitiuus regatur. vt cuius opera facis. & eius deriuatiuum cuius cuius cuium. & rectus vel obliquus pro recto quem refert. vt. Ille ego qui quondam. urbem quem statuo. Nota qd omnes partes in declinabiles fere: quandoq3 inchoare possunt orationem/ & hoc modo dicuntur impedimenta. quandoq3 vero adiungunt subsequencia similia praecedentibus. nonnuq3 alijs partibus ampliant vel augent sensum/ & eas determinant. & sic adiutrices dicuntur.

Suppositum idest nominatiuus collocatur in indice: et debet suppositum esse rectus casus proprie loquendo. obliqui casus non possunt hic poni: cum non sint supposita: qd patet quia non significant recte rectam substantentiam. et si aliquid non rectum: non est suppositum in quantum tale. quod pentarcus petrus non aspexit: & mirum non est. Nota qd gerundium genitiui ponitur post dictionem a qua regitur. Item nomen adiectiuum cum vltimo supino a quo regitur: vel post ipsum si placet tanq3 pars adiectiui determinata. in quo digito immediate ponimus genitiuum a parte ante in verbis impersonalibus primae speciei. vt regis in cret gubernare regnum. peccatorum est penitere. In qua parte ponas mea / tua / sua / nostra / vestra / cula. quia in loco genitiuorum stant. deinde pones in sequenti domo datiuu

deseruentem verbis impersonalibus tertie speciei. vt con-
fessori conuenit penitentem audire. vltimo accusatiuum in
finitiuo seruentem. vt me amare. vel verbis impersonali-
bus tertie et quarte et quinte specieruz. vt te oportet legere/
malos non potest penitere/animam meam defet vitae. In
quo si placet ponas ex deficiendo spiritum meum. et domi-
nus in conuertendo: cum rectus ille stet pro accusatiuo.

¶ Verbum finitum ponitur in digito medio cum suis descen-
dentibus. estque duplex: personale et impersonale. vt amo. cur-
ritur. vtrunq; dicitur finitum. Descendentia verbi sunt quat-
tuor: infinitum. supinum. gerundium. participium: nomen
verbale. de quibus duobus vltimis in ordine manuali vi-
delicet medio digito non curandum est. cum per alios digi-
tos ordinari reperiantur secundum casuum exigentiam.
Ista vero descendencia debent sic gradatim ordinari. vt in
manu patet. nisi euphonia contradiceret. quia illa que sunt
alicuius principij sub illo ordinantur: vel ponuntur secun-
dum maioris vel minoris gradu participationis: quod pa-
tet in coelesti ierarchia atque temporalis.

¶ Aduerbia collocantur in annulari: quia verbo vel descen-
denti iungi desiderant. quia sunt adiectiua determinantia
verbi vel descendens sensum. et ista sunt temporale. loca-
le. intensiuum. remissiuum. quod sonat modum. vicem. me-
tem.

¶ Apposita ponuntur in minimo digitoruz. suntque omnes
casus quos verbum vel descendens post se regunt. dum non
fiat impedimentum. vt egeo pecuniarum. seruo regi. amo
deum. viuo vitam. caleo sole. exulo a rege. amare deuz. ama-
tum xpm. diligens patrem. exponuntur gradatim per suas
domos. Sed si accusatiuus sit cum aliquo obliquo. vt do ti-
bi pecunias: praecedat cum sit inter obliquos nobilissimus:
et in quem actus verbi transit. vel ponatur secundum melio-

rem sensum et sententiam. Adiectiuum et substantiuum in eadem domo ponantur. Nota quod obliquus est cum recto. si habet vicem recti vel suppositi. ut cum fratre quirinus iura dabant. Item casus determinatiuus post dictionem cui seruit: et exponens post expositam dictionem ponantur. Nota quod impedimenta esse possunt multa: et aduerbia quae ordinari secundum domorum ordinem debent. vel potius rem sententiam. Nota suppositum et si unum esse debeat potest multiplicari quum verbum est omnibus idem. ut os. lingua. mens. sensus. Verba quoque plura possunt pro uno esse quando eis est unum suppositum vel appositum. ut canit. amat. laudat nostros mea roma libellos. Appositionis casus plures esse possunt. qui si sint similes gradatim ponuntur: ut veniunt. ut thus deo mirram. si dissimiles et liberi secundum ordinem sui digni ordinantur. si comitati domus habens pauciores partes praeponi debet occupare pluribus. Nota quod omnis domus postposita verbo cui oratio sequens ut pote antecedenti respondet: ita ultimo loco ordinari debet: quod impedimentum potius orationis respondentis quam precedentis appositum videatur. ut audio ex te librum: quem emisti. legam lectionem: priusquam tu venias. antecedens enim maxime postpositum verbo responsiuo semper herere cupit. Nota ultimo quod casus cum praepositione ponitur vel ordinatur in fine omnium dictionum: et si plures venerint secundum potius sensum vel ad libitum ordinantur. Absolutus ablatiuus in inferiori manus parte (ut ibi possis vel incipere vel finire) quiescit.

Caput tertium.

De regimine casuum videas magistrum ac totius hispaniae lucem nebrissensem antonium. et sat tibi est. Exceptis sequentibus. verbum non regitur. patet quia est metrum et mensura in oratione ad quod fieri debet status. quia secundum

dum aristothelem in quolibet genere est dandum primum quod sit norma aliorum. Item ab infinitiuo regitur accusatiuus non ex vi suppositi vt hic sentit petrus pentarcus, sed ex natura infinitiui. Secundum genitiui a suo nomine. Casus interiectionum ponuntur absolute et non reguntur. Casus determinatiuus regitur a dictione determinata ex vi adiuuandi vel determinandi. Ablatiuus vel effectiuus regitur a verbo vel verbali ex vi naturae, vt facio te pane, ex vi loci vt ibam sacra via, ex vi causae vt cecidi mea culpa, ex vi temporis vt studui multis annis, ex vi modi vt clama vocibus.

Caput quartum.

Pausarum sunt duae notae tantum. Coma quod duobus punctis: Colum quod vno tantum modo signatur. Vbi cumq; ergo finitur oratio et nondum sententia coma ponitur. Colum vero vbi tota constructionis clausula sententia quiescente finitur, vt Si mane me quesieris non subsistam. Obsequium amicos: et veritas odium parit. Sunt quoq; quedam loca in quibus nescias an sequens oratio ex superioribus dependeat, vt Nil mihi rescribas: attamen ipse veni. Dixit domiuus domino meo: sede a dextris meis. Hoc loco coma colum esse potuit. In constructione igitur suspensa cuilibet orationi finitae ponimus coma, vltimae vero tanquam quiescenti sententiae. Oratio infinita si interpōatur finitae: quod saepe fit: non designatur pausa, vt Si quis me iudice certet, alias vero a nonnullis signatur, vt In conuertendo dominus captiuitatem sion, vel Conuertente domino captiuitatem sion: facti sumus &c.

Nota quod constructio intertextae et si plures habeat orationes non nisi ter signabitur, bis comate: quo tota interposita constructio vndiq; clauditur: et semel colo in fine totius constructionis, vt Dij coeptis: nam vos mutastis

et illas / aspirate meīs. Cōlum quoq; ponimus inter singu-
las orationis partes. vel dictiones quae tunc articulis ligā-
dae fuissent. sine coniūctione tamen adnectuntur. vt gram-
maticus. rhetor. geometra. pictor. grauit̄. cito. nequiter.
cuze. beate. cantat. amat. laudat nostros mea roma libellof
Colum quoq; ponimus inter līteras que singulariter scri-
buntur. vt. s. l. Colo etiā signamus dictionis breuiaturā.
vt resp. Est etiā alia interrogatiōis. l. percunctatiōis
nota sursūm eleuata ad sciendam interrogatiuam. vel p-
cunctatiuam sententiā; quae in fine clausularum / quas
interrogatiue vel percunctatiue admiratiue proferimus.
collocatur vt hic pietatis honos? quid tuuz?. Placuit etiā
quintiliano aliam praeterea fore notam apicem. ad discer-
nendas dictiones ambiguas. vt illa ambiguitas super im-
posito apice tolleretur. Verbi gratia. Occido si habeat api-
cem vel accentum in antepenultima significatur in ea esse
accentum predominantem: penultimamq; esse breuem: p-
ferriq; accentu graui. valetq; tunc occido pro pereo. sed si
aper ponatur in penultima notatur sillabam illam esse lon-
gam. valetq; pro interficio. Item. pone. si apices habeat in
fine signum est esse praepositionez vel aduerbium. alias ve-
ro estet verbum. Sunt quī alias notas addiderunt esse per-
yodos. virgulas. parenteses. nullos tamen auctores / seu
defensores habent.

¶ Finis.